

Miłosław, położony nieco na uboczu głównych tras komunikacyjnych, leży w regionie zasobnym w pamiątki historyczne i zabytki architektury. Dwukrotnie w swej historii miasto było na ustach niemal wszystkich Polaków. Pierwszy raz za sprawą kosynierów miłosławskich, którzy w okresie Wiosny Ludów stoczyli tu zwycięską bitwę z wojskami pruskimi. Drugi raz, kiedy to w 1899 r. w parku miłosławskim odsłonięto pierwszy na ziemiach polskich pomnik Juliusza Słowackiego. Ponadto miały tu miejsca słynne strajki szkolne w obronie polskiej mowy, kultury i religii. Tutaj też mieszkali dwaj wybitni Wielkopolanie: Seweryn Mielżyński i Józef Kościelski — właściciele dóbr miłosławskich, za życia których Miłosław był znaczącym ośrodkiem polskości w zaborze pruskim. W pobliskiej Winnej Górze pochowany jest gen. Jan Henryk Dąbrowski, jeden z najpopularniejszych polskich bohaterów narodowych, twórca Legionów Polskich we Włoszech, którego nazwisko powtarza się w słowach naszego hymnu narodowego — *Mazurek Dąbrowskiego*. W tamtejszym pałacu urządzono muzeum jego pamięci. Nie brak też tu i innych miejsc pamięci narodowej; szczególnie godny zwiedzenia jest cmentarz miłosławski, na którym spoczywają powstańcy wielkopolscy i ludzie zasłużeni dla miasta. Zachowały się tu także ciekawe zabytki architektury, z których najcenniejsze znajdują się w Miłosławiu, Czeszewie, Winnej Górze, Murzynowie Kościelnym i Biechowie. Ta ostatnia miejscowość to znane Sanktuarium Maryjne, chętnie odwiedzane przez pątników i turystów.

Krajobraz okolic Miłosławia urozmaicają pagórki morenowe i stawy hodowlane. W okolicy Czeszewa rozciąga się duży kompleks leśny, którego osobliwością przyrodniczą na skalę europejską są zachowane fragmenty lasów łągowych i łąkowych o charakterze naturalnym. Znajdują się tam 2 rezerwaty przyrody, a cały ten teren wraz z pięknym parkiem miłosławskim i stawami wokół Miłosławia leży w granicach Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego, przeciętego malowniczą doliną Warty.

Miłosław i okolice niewątpliwie godne są szerszego poznania przez miłośników turystyki i krajoznawstwa. Proponowana poniżej trasa wycieczki ułatwi dotarcie do tych ciekawych miejscowości.

TRASA WYCIECZKI

Poznań—Kórnik—Środa Wielkopolska—
—Winna Góra—Miłosław—Czeszewo—
—Mikuszewo—Miłosław—Biechowo—
—Murzynowo Kościelne—Giecz—Gułtowy—
—Siedlec—Kostrzyn—Poznań, 134 km

0 km POZNAŃ

Wyjazd z prawobrzeżnej dzielnicy Rataje ul. Bolesława Krzywoustego, tzw. Trasą Katowicką, na pd. wsch. (szosą nr 11, kierunek Bytom).

21 km KÓRNIK

Miasto na wsch. brzegu Jez. Kórnickiego, 6,8 tys. mieszkańców. Siedziba kilku placówek naukowych PAN. Zamek, w obecnej formie neogotycki z poł. XIX w., z muzeum wewnątrz i Biblioteką Kórnicką. W podziemiach zamku wystawa makiet zabytków miasta i gminy Kórnik. Obok park-arboretum, z najbogatszą w Polsce kolekcją drzew i krzewów. W rynku kościół Wszystkich Świętych z ok. 1437 r., pierwotnie gotycki, przebudowany po 1858 r. w stylu neogotyckim.

Szosa omija miasto łukiem od strony pn.-wsch.

29 km KOSZUTY

Wieś na lewo od szosy. Niegdyś posiadłość gen. Amilkara Kosińskiego, uczestnika powstania kościuszkowskiego, oficera w legionach J.H. Dąbrowskiego we Włoszech i uczestnika wyprawy na Moskwę w 1812 r. W alkierzowym dworku z końca XVIII w. Muzeum Ziemi Średzkiej z ekspozycją ukazującą wnętrze niewielkiej siedziby ziemiańskiej w Wielkopolsce

oraz wystawą regionalną prezentującą m.in. wybitne postacie związane z ziemią średzką, w tym J.H. Dąbrowskiego. Obok nieduży park. Neobarokowy kościół św. Katarzyny i Serca Jezusowego z lat 1926-30, przy którym znajduje się nagrobek powstańca z 1831 r. w kształcie kolumny. Przy szosie gościniec wielkopolski „Toštoki”, a obok niego 3 wiatraki koźlaki z XVIII w. przeniesione tu z pobliskich miejscowości.

35 km ŚRODA WIELKOPOLSKA

Miasto powiatowe nad Moskawą, 21,6 tys. mieszkańców. Od XV w. do rozbiorów — miejsce sejmików szlacheckich. W 1780 r. gościł tu Józef Wybicki, autor hymnu narodowego. Późnogotycka kolegiata NMP Wniebowziętej z 1 poł. XV w., później rozbudowana, z bogatym wyposażeniem wnętrza. Przy wieży ciśnień pierwszy w Polsce konny pomnik gen. J.H. Dąbrowskiego, odsłonięty w 1997 r. w czasie obchodów 200-lecia hymnu narodowego.

Szosa omija miasto od strony pd. Na lewo od niej tzw. „Bagna Średzkie” — obszar chronionego krajobrazu, na którym występuje ok. 30 rzadkich gatunków ptaków.

Przy stacji benzynowej skręcamy w lewo drogą nr 432 w kierunku Wrześni, która przechodzi przez wsch. część miasta. Ze Środy wyjeżdżamy ul. Harcerską i dalej drogą lokalną w kierunku Miłosławia.

44 km SZLACHCIN

Wieś nad Bardzianką (lewym dopływem Moskawy). Okazały dwór o formach eklektycznych z pocz. XIX w., rozbudowany i przebudowany w 1899 i 1910 r., przy którym położony jest park krajobrazowy z okazałymi drzewami, m.in. rośnie tu siedmiokonarowy platan o obw. pnia 630 cm nad ziemią. Na Bardziance ceglany most z 1907 r. zachowany jako zabytek techniki.

49 km WINNA GÓRA

Wieś. Miejsce wiecznego spoczynku Jana Henryka Dąbrowskiego (1755-1818). Tego, któremu śpiewano: *Marsz, marsz Dąbrowski, z ziemi włoskiej do Polski...* W przeszłości była to posiadłość książecka z winnicami (od których wieś wzięła swą nazwę), później własność biskupów poznańskich, a w latach 1807-1818 gen. J.H. Dąbrowskiego, który otrzymał ją w darze od cesarza Napoleona — za wierną służbę i jako wyrównanie kosztów poniesionych przy tworzeniu Legionów Polskich we Włoszech — i który tu spędził ostatnie lata swego życia.

W pn. części wsi, na niewysokim wzgórk, późnobarokowy kościół św. Michała Archanioła z 1766 r., poszerzony w 1912 r. o neobarokowe prezbiterium i obszerny transept. W ołtarzu głównym z końca XVIII w. obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem z 2 poł. XVI w., w srebrnej sukience barokowej. Przy nawie sześcioboczna kaplica grobowa J.H. Dąbrowskiego, dobudowana w 1863 r. — pierwotnie neogotycka, w 1912 r. przebudowana na neobarokową. Wewnątrz neoklasycystyczny sarkofag generała z 1863 r. Na osi drogi ze Środy Wielkopolskiej neoklasycystyczny pałac z ok. 1910 r., wybudowany na miejscu poprzedniego z ok. 1770 r., niegdyś rezydencji biskupiej, a później gen. Dąbrowskiego. Wewnątrz, w dwóch salach parteru, mieści się Muzeum gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, otwarte w 1987 r. — początkowo jako Sala Pamięci Generała. Przy pałacu zadbane park krajobrazowy z XVIII/XIX w. (pow. 8,2 ha), a w nim głaz z tablicą z 1979 r. poświęconą J.H. Dąbrowskiemu oraz neogotycki pomnik z 1 poł. XIX w. na wyspie niewielkiego stawu, z urną z sercem ppłk. Stanisława Chłapowskiego, niegdyś adiutanta generała i brata jego żony Barbary.

52 km MIŁOSŁAW

Miasto w pow. wrzesińskim, 3,6 tys. mieszkańców. Położone 15 km na pd. od Wrześni przy szosie i linii kolejowej do Jarocina. Prawa miejskie przyznane przed 1397 r., odnowione w 1539 r. W 1848 r. polskie oddziały powstańcze stoczyły tu zwycięską bitwę z wojskami pruskimi. Na pocz. XX w. miał tu miejsce strajk dzieci szkolnych w obronie mowy polskiej. Obecnie miasto stanowi niewielki ośrodek gospodarczy z przedsiębiorstwem odzieżowym „Mikon”, browarem „Fortuna” i zakładem rybackim.

Zabudowa miasta rozłożona jest po obu stronach pasma wzniesień Ozu Miłosławskiego. W centrum prostokątny rynek (ob. Pl. Wiosny Ludów) pośrodku którego gładz-pomnik dzieci miłosławskich walczących o mowę polską w latach 1901-04 i 1906-07, odsłonięty w 1982 r. W pn.-zach. narożniku rynku okazały budynek „Bazaru” (nr 24), o który w 1848 r. toczyły się najcięższe walki, co w 1964 r. upamiętniono tablicą. W najwyższym punkcie Miłosławia kościół św. Jakuba z ok. 1620 r., przebudowany w latach 1843-45 i poszerzony o nawy boczne i kaplicę w latach 1912-13. W założeniu późnogotycki, przekształcony w stylu gotyku romantycznego. Wewnątrz strop kasetonowy z poł. XIX w. i późnorenesansowy ołtarz główny sprzed poł. XVII w. Przy kościele neogotycka dzwonnica z ok. 1850 r. i zrekonstruowany w 1998 r. pomnik kosynierów miłosławskich. Obok na skwerze pomnik ku czci powstańców z okresu Wiosny Ludów, stojący pierwotnie (od 1948 r.) przed pałacem w parku miłosławskim, na ob. miejscu od 1995 r. Na pd. od kościoła stary budynek szkolny z neogotyckimi szczytami, zbudowany w poł. XIX w., z tablicą z 1964 r. upamiętniającą strajki szkolne. Naprzeciwko dawny kościół ewangelicki z lat 1870-72, w którym do niedawna mieściło się Muzeum Ziemi Miłosławskiej.

W pd. części miasta, za rozdrożem, rozległy park krajobrazowy z pałacem — dawną siedzibą właścicieli dóbr miłosławskich. Pałac, zbudowany na pocz. XIX w., został przebudowany i poszerzony w latach 1843-44 wg proj. Seweryna Mielżyńskiego i w latach 1898-99 przez Józefa Kościelskiego na okazałą budowlę neorenesansową z portykiem kolumnowym i umieszczoną z boku wieżą. Był on ważnym ośrodkiem polskiego życia narodowego. U Mielżyńskich i Kościelskich gościli m.in. poeci: Wincenty Pol, Teofil Lenartowicz i Władysław Syrokomla, pisarze: Józef Ignacy Kraszewski, Henryk Sienkiewicz i Władysław Reymont, skrzypek Henryk Wieniawski, malarze: Lucjan Siemieński, Julian Fałat i Leon Wyczółkowski. Po spaleniu w 1945 r. pałac został w latach 1963-69 odbudowany i dziś mieści się w nim Gimnazjum im. Juliusza Słowackiego. W holu pałacowym, na piętrze, wielkie malowidło ścienna pędzla Elżbiety Czeczot-Werc przedstawiające walkę Polaków z zaborcą pruskim. Tematem jednego z tych malowideł jest bitwa pod Miłosławiem w 1848 r., innego odsłonięcie pomnika J. Słowackiego w parku miłosławskim, a jeszcze innego strajku dzieci szkolnych.

Przy pałacu park (pow. 37,8 ha) z kanałami, mostkami i stawami, założony na pocz. XIX w. w stylu francuskim (pozostały z niego aleje grabowe), przekształcony i powiększony w 1 poł. i w końcu XIX w. w stylu parków romantyczno-krajobrazowych, zaliczony do najładniejszych w Wielkopolsce, noszący dziś imię Rodziny Kościelskich. W głębi parku, na zach. od pałacu, najstarszy na ziemiach polskich pomnik Juliusza Słowackiego (rzeźb. Władysław Marcinkowski), ufundowany przez Józefa Kościelskiego, a odsłonięty 16 IX 1899 r., w czasie podniosłej manifestacji patriotycznej z udziałem Henryka Sienkiewicza, który wygłosił z tej okazji przemówienie. Podobna uroczystość odbyła się tu 18 IX 1999 r., w 100. rocznicę jego odsłonięcia. W pobliżu pomnika rozłożyły dąb o obw. 690 cm, zwany

„Dębem Sienkiewicza”. Ponadto w parku wiele starych i rzadkich okazów drzew.

Na cmentarzu miłosławskim przy ul. Pałczyńskiej (w pn. części miasta) neogotycka kaplica grobowa Mielżyńskich, zbiorowa mogiła 6 powstańców wielkopolskich, grób Zofii z Szymanowskich, żony T. Lenartowicza, z dwuwierszem jego autorstwa i wiele innych mogił zasłużonych dla miasta ludzi.

Wyjazd z miasta ul. Zamkową i dalej szosą nr 441 na pd.-wsch., w kierunku Pyzdr.

54 km BUGAJ

Wieś przylegająca od pd.wsch. do Miłosławia. Dawny folwark. Okazały zespół budynków folwarcznych i 9 neogotyckich czworaków z poł. XIX w.

1 km na wsch. od wsi, obok drogi do Franulki, Bażantaria — romantyczny zameczek myśliwski z 1854 r. w formie średniowiecznego zespołu obronnego i d. gościniec wielkopolski „Darz Bór” z restauracją, miejscami noclegowymi i możliwością organizowania imprez okolicznościowych na wolnym powietrzu (obiekt otwarty tylko po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym pod numerem 502 527 222).

55 km

Rozwidlenie dróg na zach. skraju wsi Kozubiec; droga nr 441 skręca tu w lewo, a my jedyziemy prosto drogą lokalną w kierunku Orzechowa.

58 km SARNICE — skrzyżowanie dróg

Osada leśna w lasach czeszewsko-miłosławskich. Skręcamy tu w prawo, w kierunku Orzechowa. Po prawej stronie drogi rezerwat przyrody „Dwunastak” (pow. 9,12 ha) chroniący naturalny zespół o cechach łąki niskiego, łąki i lasu mieszanego. Nieco dalej, po lewej stronie drogi, niewielki pomnik ku czci trzech

zwiadowców radzieckich, którzy polegli tu jesienią 1944 r., osaczeni przez oblężenie niemiecką (ich ciała pochowano w zbiorowej mogile na cmentarzu w pobliskim Czeszewie).

60 km CZESZEWO

Duża wieś na prawym brzegu Warty. W dniu 8 XII 1918 r. miejscowy proboszcz ks. Franciszek Nowak proklamował powstanie tu Republiki Czeszewskiej, a po wybuchu powstania wielkopolskiego (27 XII) przeprowadził mobilizację i pociągnął ze „swym wojskiem” do Wrześni. Przy głównym skrzyżowaniu zabytkowa karczma szachulcowa (otynkowana) z końca XVIII w. (ob. oberża). Nieopodal drewniany kościół św. Mikołaja z 1792 r., kryty gontem, z wyposażeniem wnętrza z końca XVIII w. Na lewym brzegu Warty rosną wspaniałe lasy łąkowe, zaliczane do najbardziej interesujących kompleksów leśnych w Wielkopolsce. Tam też znajduje się rezerwat przyrody „Czeszewski Las” (pow. 222,62 ha), utworzony w 2004 r. z połączenia istniejących rezerwatów: „Lutyń” i „Czeszewo” oraz terenów położonych między nimi. Na teren rezerwatu można dostać się promem kursującym przy pd. skraju wsi. Niedaleko przeprawy, na lewym brzegu Warty, w sąsiedztwie dębów o obw. do 620 cm, głąz z tablicą z 1999 r. przypominającą, że w 1899 r. przebywał tam Henryk Sienkiewicz.

Lasy czeszewsko-miłosławskie wchodziły w skład Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego, utworzonego w 1994 r. na obszarze 15640 ha.

Z Czeszewa wracamy do rozwidlenia dróg w Sarnicach, a stamtąd dalej prosto drogą lokalną w kierunku Mikuszewa.

64 km MIKUSZEWO

Wieś. Neorenesansowy pałac z ok. 1890 r., o rozczłonkowanej bryle, z narożną czworo-

boczną wieżą, zwieńczoną czworobocznym hełmem, ob. będący w trakcie prac remontowych. Ma tu swoją siedzibę Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży, będący ośrodkiem pracy pedagogicznej z międzynarodowymi grupami młodzieży. Wokół park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. (pow. 4 ha), z elementami układu regularnego (alejki i szpalery).

W centrum wsi, na skrzyżowaniu dróg, skręcamy w lewo wracając do Miłosława (drogą nr 441)

70 km MIŁOSŁAW

Z centrum miasta wyjeżdżamy ul. Wrzesińską (szosą nr 15 w kierunku Wrześni)

75 km SKOTNIKI

Wieś. Skręcamy tu w prawo, w drogę lokalną do Biechowa.

77 km BIECHOWO

Wieś. Dawny gród kasztelański, obecnie znana miejscowość pielgrzymkowa. Późnobarokowy kościół pofilipiński Narodzenia NMP z lat 1734-50, trójnawowy, halowy, z niskimi wieżami dobudowanymi po 1777 r. i w XIX w. nakrytymi hełmami. Jednolity, rokokowy wystrój wnętrza z 2 poł. XVIII w. W ołtarzu głównym obraz Matki Bożej Pocieszenia szkoły bizantyjsko-włoskiej z XV w. — obiekt kultu i cel pielgrzymek od 1695 r. Obok budynek klasztoru z lat 1734-50 (od 1969 r. paulinów), rozbudowany w 1995 r. Na terenie przykościelnym kopia I stacji Drogi Krzyżowej z Jasnej Góry oraz pomniki i tablice o charakterze patriotycznym. Obok ogród przyklasztorny z poł. XVIII w., o założeniu regularnym, w latach 1969-76 przekształcony w park pielgrzyma, ze Stacjami Różańcowymi z 1976 r. Zespół klasztorny otoczony murem z bramą z końca XVIII w.

Z Biechowa wracamy do Skotnik, do szosy nr 15, w którą skręcamy w prawo w kierunku Wrześni, a po 800 m — na pn. skraju wsi — w lewo, w drogę lokalną do Murzynowa Kościelnego. Przez wieś Książno (przy linii kolejowej Jarocin–Września) docieramy do skrzyżowania z drogą lokalną z Miłosławia, w którą skręcamy w prawo.

85 km MURZYNOWO KOŚCIELNE

Wieś. W okresie Wiosny Ludów 10 V 1848 r. złożyły tu broń resztki oddziałów partyzantskich Ludwika Mierosławskiego. Drewniany kościół św. Jana Chrzciciela z lat 1739-42, rozbudowany w latach 1900-03 o zach. murywaną część nawy. Wewnątrz polichromia Antoniego Procajłowicza z 1925 r.

Za kościołem, na rozwidleniu dróg, skręcamy w lewo, drogą lokalną do Dominowa.

87 km ZBERKI

Wieś przy szosie nr 435 Środa Wielkopolska–Września. Przy dojeździe do wsi skręcamy w prawo do szosy i nią w lewo w kierunku Środy Wlkp., a na zach. skraju zabudowań — w prawo, drogą lokalną do Dominowa.

91 km RUSIBÓRZ

Przy dojeździe do wsi skręcamy w prawo.

94 km ORZESZKOWO

Wieś. W lewo odchodzi droga do widocznych w oddali zabudowań Dominowa — wsi gminnej, a my kierujemy się prosto w kierunku Gułtów.

96,5 km

Wiadukt nad autostradą A2 Poznań–Konin.

98 km GIECZ

Wieś nad Moskawą. Za czasów Bolesława Chrobrego jeden z najważniejszych w Wielkopolsce ośrodków administracyjnych, militaryjnych i gospodarczych. Po grodzie (zwanym dziś Grodziszczko), zniszczonym przez najazd czeski w 1038 r. i ponownie przez Krzyżaków w 1331 r., zachował się wał obronny konstrukcji drewniano-ziemnej o obw. 625 m i wys. dochodzącej do 9 m oraz fundamenty niedokończonego zespołu pałacowego. W 1963 r. utworzono na terenie grodziska rezerwat archeologiczny i stałą wystawę zabytków znalezionych na terenie grodu. W obrębie dawnego grodu drewniany kościół św. Jana Chrzciciela z 1767 r., z cennym wyposażeniem wnętrza. W toku prac archeologicznych, prowadzonych w jego otoczeniu, odkryto wiele fragmentów wcześniejszej budowli romańskiej z X/XI w.

We wsi, na terenie dawnej osady targowej, romański kościół Wniebowzięcia NMP z 2 poł. XII w., przy nim grób Stanisława Hebanowskiego (1820-98), wybitnego architekta, m.in. pałaców wielkopolskich i poznańskiego Teatru Polskiego.

Przy dojeździe do wsi, chcąc zwiedzić zabytki Giecza, należy skręcić w lewo, natomiast; dalsza trasa wycieczki prowadzi tu w prawo, a po 200 m w lewo, w kierunku Gułtów.

102 km GUŁTOWY

Duża wieś na pd. od linii kolejowej Poznań-Warszawa. Szachulcowy kościół św. Kazimierza z lat 1737-38, z barokowym i rokokowym wyposażeniem wnętrza z XVIII w. W parku z 2 poł. XVIII w. (pow. 18,3 ha) barokowo-klasycystyczny pałac Bnińskich z lat 1780-86 (arch. Ignacy Graff), zniszczony w 1945 r. i odrestaurowany w latach 1968-74.

Przed wjazdem do wsi w lewo odchodzi droga do miejsca pamięci w Janowie (5 km), gdzie znajdują się 2 pomniki upamiętniające wyda-

rzenia związane z ruchem oporu i walką w Wielkopolsce w czasie II wojny światowej: kapliczka stojąca opodal miejsca zrzutu zaopatrzenia dla oddziałów Armii Krajowej we wrześniu 1943 r. oraz symboliczny krąg pamięci.

Na rozwidleniu dróg w Gułtowach skręcamy w prawo w kierunku wsi Siedlec.

107 km SIEDLEC

Wieś przy szosie nr 92 Poznań–Warszawa. W parku krajobrazowym z XVIII/XIX w. pałac barokowo-klasycystyczny z 2 poł. XVIII w., z czterokolumnowym portykiem od frontu. Przy szosie późnobarokowy kościół św. Mikołaja z lat 1770-75, o założeniu centralnym. Owalna nawa nakryta sklepieniem kopułastym.

Skręcamy w lewo, w kierunku Poznania.

113 km KOSTRZYN

Miasto, 8 tys. mieszkańców. Późnogotycki kościół św. Piotra i Pawła z 1 poł. XVI w., przebudowany w XVII i XVIII w. W domu kultury izba muzealna ze zbiorami historycznymi.

Szosa nr 92 omija miasto od pn.

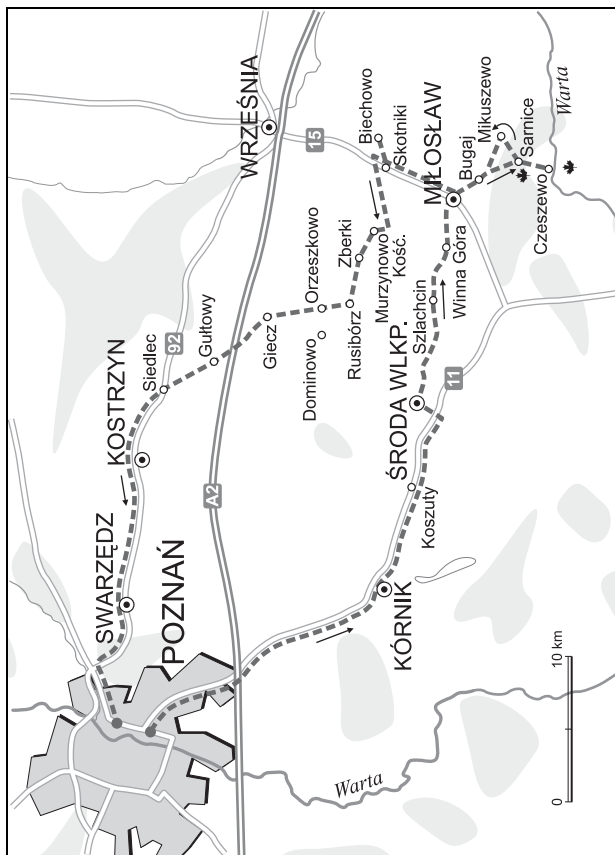
123 km SWARZĘDZ

Miasto nad Jez. Swarzędzkim, 29,3 tys. mieszkańców. Ośrodek meblarstwa. Skansen pszczelarski z kolekcją ponad 200 uli, w tym wielu figuralnych.

134 km POZNAŃ

Wjazd do miasta od strony wsch. (ul. Warszawska).

Z WIZYTĄ W MIŁOSŁAWIU

TRASA WYCIECZKI

Tekst: Bogdan Kucharski
Zdjęcia: Z. Szmidt
Mapka: Radosław Przebitkowski
Projekt graficzny serii: J.B. Łojan
Wydawnictwo WBPiCAK Poznań 2006

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury